

Correctievoorschrift HAVO

2009

tijdvak 1

oud programma

economie 1

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 58 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat men de apparaten intensiever gebruikt omdat ze toch zuinig zijn.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het verbruik kan toenemen als het inkomen toeneemt.

2 maximumscore 2

uitspraak 1 onjuist

uitspraak 2 juist

uitspraak 3 juist

Opmerking

Voor elke fout 1 punt in mindering brengen.

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- de hoeveelheid neemt af met $0,4 \times 25\% = 10\%$ 1
- uitgaven aan gas: $0,90 \times 20,4 \text{ miljard m}^3 \times \text{€ } 0,50 = \text{€ } 9,18 \text{ miljard}$ 1

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

Opgave 2

4 maximumscore 1

1 - 4 - 2 - 3 - 5

5 maximumscore 2

bij (1) verlaagt

bij (2) verhoogt

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 2

te verlagen

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de ECB deflatie wil voorkomen en via een renteverlaging de kredietverlening en daarmee de bestedingen zal willen stimuleren.

7 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat door een dalende eurokoers Europese producten buiten Europa goedkoper worden, zodat de exportvraag en dus de productie kan groeien.
- Een antwoord waaruit blijkt dat door een dalende eurokoers niet-Europese producten in Europa duurder worden, zodat de vraag naar Europese producten en dus de productie kan groeien.

Opgave 3

8 maximumscore 1

antwoord 4

9 maximumscore 2

bij export: Een groot deel ... in het buitenland verkocht.

bij import: Daarom komen ... uit het buitenland.

10 maximumscore 2

door een stijging van de koers van de euro

Uit de verklaring moet blijken dat bij een stijgende eurokoers Nederlandse producten in het buitenland duurder worden / buitenlandse producten in Nederland goedkoper worden.

11 maximumscore 2

door de ontwikkelingen 2 en 5

Opmerkingen

- *Voor elke ten onrechte genoemde ontwikkeling 1 punt in mindering brengen.*
- *Voor elke niet genoemde ontwikkeling 1 punt in mindering brengen*

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 4

12 **maximumscore 1**
ambtenarensalarissen

13 **maximumscore 2**
groter dan
Uit de verklaring moet blijken dat het begrotingstekort gelijk is aan het financieringstekort plus de aflossing staatsschuld.

14 **maximumscore 2**
Een voorbeeld van een juiste berekening is:
nationaal inkomen: $\frac{\text{€ 10 miljard}}{5} \times 100 = \text{€ 200 miljard}$
staatsschuld: $\frac{120}{100} \times \text{€ 200 miljard} = \text{€ 240 miljard}$

15 **maximumscore 2**
bij (1) grotere vraag
bij (2) hoger
bij (3) stijgen
bij (4) afgeremd
bij (5) vertraging

Indien (1) én (2) juist 1
Indien (3), (4) én (5) juist 1

Opgave 5

16 **maximumscore 2**
€ 1.591

Opmerking
Uitsluitend 2 of 0 punten toekennen.

17 **maximumscore 2**
bij (a) De besteedbare inkomens stijgen.
bij (b) De consumptieve bestedingen stijgen.
bij (c) De arbeidskosten dalen.
bij (d) De breedte-investeringen stijgen.

Indien (a) én (b) juist 1
Indien (c) én (d) juist 1

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat door diepte-investeringen de loonkosten per product kunnen dalen en Nederlandse bedrijven internationaal beter kunnen concurreren zodat de productie toeneemt.
- Een antwoord waaruit blijkt dat door diepte-investeringen de vraag van bedrijven bij de kapitaalgoederenindustrie kan stijgen waardoor in die sector de productie kan toenemen.

Opgave 6

19 maximumscore 2

bij (1) indirecte
 bij (2) bemoeigoed

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- btw bij 19%: $\frac{19}{119} \times \text{€ } 19,90 = \text{€ } 3,18$ 1
- btw bij 6%: $0,06 \times (\text{€ } 19,90 - \text{€ } 3,18) = \text{€ } 1,00$
 daling: $\text{€ } 3,18 - \text{€ } 1,00 = \text{€ } 2,18$ 1

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

21 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat de lagere btw-opbrengst per cd niet wordt gecompenseerd door de toename van de afzet van cd's die het gevolg is van de lagere verkoopprijs.

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 7

22 maximumscore 2

korter

Uit de verklaring moet blijken dat zonder seizoeninvloeden de vraag naar arbeid groter en de werkloosheid kleiner zou zijn.

23 maximumscore 2

particuliere consumptie, particuliere investeringen, uitvoer

Opmerkingen

- *Voor elke ten onrechte genoemde categorie 1 punt in mindering brengen.*
- *Voor elke niet genoemde categorie 1 punt in mindering brengen.*

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{100}{4,5} \times 350.000 \text{ personen} = 7.777.778 \text{ personen}$$

Opmerking

Een andere juiste manier van afronden ook goed rekenen.

25 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat door toetreding van buitenlandse werknemers de Nederlandse arbeidsmarkt ruimer wordt waardoor de looneisen en de (stijging van de) arbeidskosten beperkt kunnen blijven.

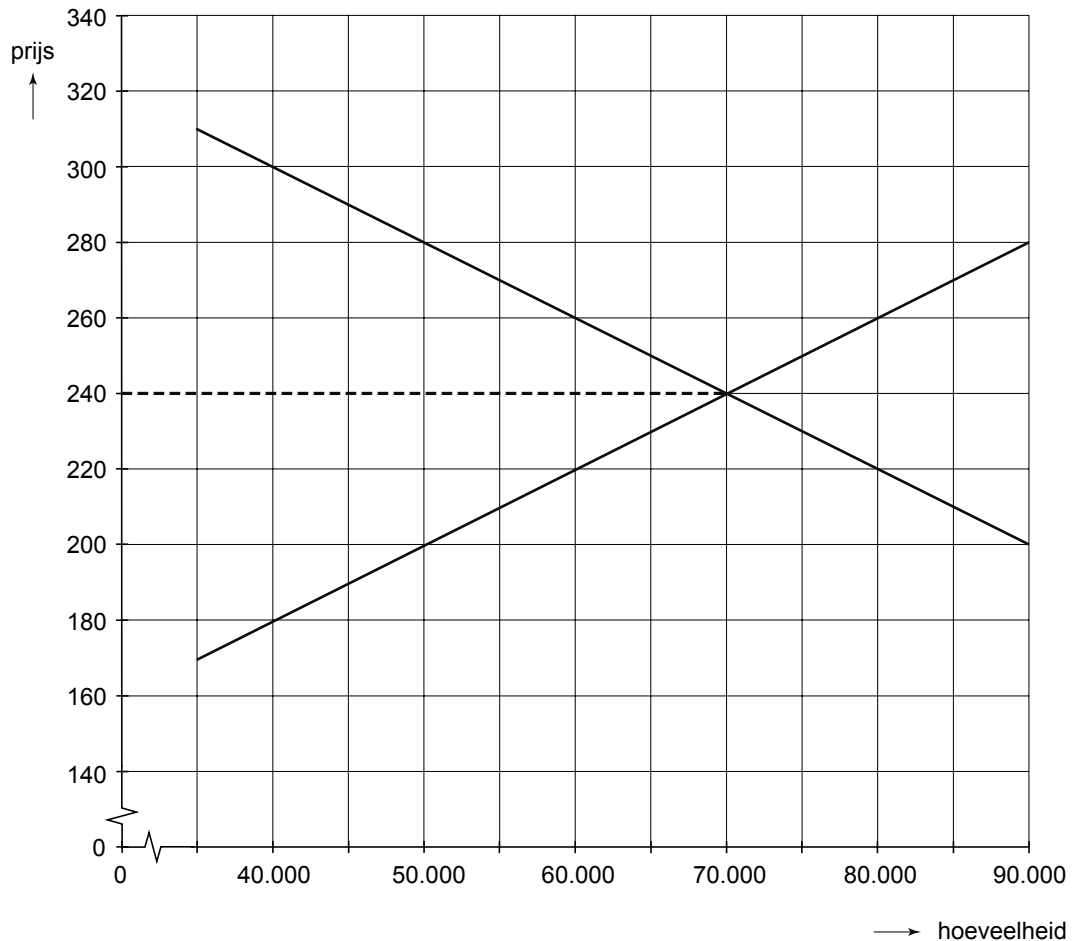
Opgave 8

26 maximumscore 2

in abstracte zin

Uit de verklaring moet blijken dat het gaat om het geheel van factoren dat de vraag naar en het aanbod van koper en dus de koperprijs bepaalt.

27 maximumscore 2

- Voor de juiste vraaglijn en aanbodlijn 1
- Voor het juist aangeven van de prijs 1

Vraag	Antwoord	Scores

28 maximumscore 3

↓ ontwikkeling invloed op de kopermarkt →	Deze ontwikkeling leidt tot een verschuiving van de vraaglijn / aanbodlijn.	Deze ontwikkeling leidt tot een daling / stijging van de koperpijs.
Speculanten gokken op prijsstijgingen en leggen extra kopervoorraden aan.	1 vraaglijn	6 stijging
De wereldeconomie laat een sterke groei zien.	2 vraaglijn	7 stijging
Nieuwe technieken maken het mogelijk om moeilijk winbare kopervoorraden te exploiteren.	3 aanbodlijn	8 daling
Koperverwerkende bedrijven gaan kunststoffen als alternatief voor koper gebruiken.	4 vraaglijn	9 daling
Speciale recyclingbedrijven ontwikkelen nieuwe technieken om koper terug te winnen uit afval.	5 aanbodlijn	10 daling

Opmerking

Voor elke fout 1 punt in mindering brengen.

29 maximumscore 2

afnemen

Uit de verklaring moet blijken dat de prijsstijging moet worden afgeremd hetgeen kan door voor extra aanbod te zorgen.

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 9

30 maximumscore 2

- kop 2 (Import van Nederland ...)
- kop 3 (Vertrouwen Nederlandse consument ...)
- kop 4 (Export Nederlandse bedrijven ...)
- kop 6 (Vraag naar arbeid ...)

Opmerkingen

- *Voor elke ontbrekende krantenkop 1 punt in mindering brengen.*
- *Voor elke ten onrechte genoemde krantenkop 1 punt in mindering brengen.*

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 3 juni naar Cito.